

Bir Sesli Düşünme Çalışması: İngiliz Dili Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Bilişsel ve Üst-Bilişsel Okuma Stratejileri

(Özet)

Problem Durumu: Okuduğunu anlama, farklı ortamlarda yazılı metinlerden anlam çıkarma sürecidir. Yazılı metinler kaynak bakımından ders kitaplarından bilgisayar ekranlarına kadar çeşitlilik gösterir. Okurların hangi bilişsel okuma stratejileri kullandıklarına ve bu kullanımlarının farkındalığına yönelik birçok araştırma öncelikli olarak İngilizcenin anadili olarak kullanıldığı ortamlarda yapılmıştır. Bu tip çalışmalara İngilizcenin ikinci/yabancı dil olarak öğretildiği ülkelerde de ihtiyaç duyulmaktadır. Okurların okuma sırasında aklından geçen zihinsel işlemleri ortaya çıkarmaya yarayan Sesli Düşünme Protokolleri (SDP) ve Geçmiş Anma Protokolleri'nin (GAP) veri toplama araçları olarak kullanımı gözlenmeye başlamıştır. Ancak bu bağlamda, Türkiye'de yabancı dil olarak İngilizce ortamında gerçekleştirilen çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Bu çalışmalarda veri toplama aracı olarak çoğu zaman envanter ve anketler kullanılmıştır.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırma, bir Türk üniversitesinin İngiliz Dili Eğitimi birinci sınıf lisans düzeyi öğrencilerinin İleri Okuma ve Yazma dersinde gösterdikleri okuduğunu anlama başarı düzeylerindeki farklılığın gözlenmesi üzerine tasarlanmıştır. Buna dayanarak, bu araştırmanın amacı SDP ve GAP veri toplama yoluyla başarılı ve daha az başarılı öğrencilerin kullandıkları bilişsel ve üst-bilişsel okuma stratejilerinin türlerini ve kullanım sıklıklarını bilgi verici ve yazınsal metin türleri açısından belirlemek ve tartışmaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırma SDP ve GAP veri toplama araçlarını kullanarak betimleyici bir sonuca ulaşmayı amaçlamaktadır. Katılımcı olarak, İngiliz Dili Eğitimi birinci sınıf lisans düzeyi öğrencilerinden İleri Okuma ve Yazma dersi vize sınavı (%20), final sınavı (%40) ve TOEFL okuma sınavı (%40) notları kullanılarak 6 başarılı ve 6 daha az başarılı olmak üzere toplam 12 gönüllü öğrenci belirlenmiştir. İlk olarak, bu öğrencilerden her iki metin türünü (bilgi verici ve yazınsal) okumaları ve okuma sırasında sesli düşünerek okuma süreçlerini zihinlerinden geçtiği gibi anlatmaları istenmiştir. Daha sonra, öğrenciler az önce okudukları metinleri nasıl anladıklarını ve karşılaştıkları okuduğunu anlama sorunlarını nasıl çözdüklerini geçmiş anımsama yoluyla anlatmışlardır. Bu süreç hazırlık metni ile yapılan alıştırma dahil her bir katılımcı öğrenci için 80-100 dakika sürmüştür. Öğrencilerin sözel raporları ses kaydına alınmış ve veri analizinden önce bu kayıtların dökümü yapılmıştır. Veri analizinde; SDP verileri bilişsel, GAP verileri ise üst-bilişsel okuma stratejilerinin saptanması amacıyla kullanılmıştır. Böylece kullanılan stratejilerin türleri ve sıklıkları iki metin türü için belirlenmiştir.

Araştırmanın Bulguları: Bu çalışmanın katılımcıları olan 12 öğrencinin SDP ve GAP verilerinin analizi başarılı ve daha az başarılı öğrenciler arasında strateji kullanımı açısından önemli farklar ortaya koymamaktadır. Katılımcıların kullandıkları bilişsel (10 adet) ve üst-bilişsel (5 adet) stratejiler çeşitlilik açısından sınırlılık göstermektedir. Araştırmanın sonuçları başarılı okurların bilgi verici ve yazınsal metin türlerinde daha az başarılı okurlara göre daha fazla sayıda bilişsel ve üst-bilişsel strateji kullandıklarını ortaya koymuştur. Ancak her iki grup tarafından kullanılan strateji türleri arasında önemli bir farklılık gözlenmemiştir. Bu anlamda tek fark sadece kullanma sıklığındadır. Her iki grupta yer alan katılımcılar en çok 'anlamı tahmin etme' ve 'sorunu erteleme' stratejilerini kullandıklarıdır. En az kullandıkları bilişsel okuma stratejileri ise 'özetleme' ve 'öz-düzeltilme' stratejileridir. Üst-bilişsel okuma stratejileri arasında ise 'geçici bir varsayım oluşturma' ve 'izleme' en sık kullanılan stratejiler iken en az kullanılan strateji tipi olarak 'yok sayıp okumayı sürdürmek' belirlenmiştir. Strateji alanyazınında strateji türü olarak pek yer verilmeyen bağlaşıklık öğelerinin kullanımına bu çalışmanın katılımcıları tarafından sıkça başvurulduğu gözlenmiştir. Bu yüzden 'bağlaşıklık öğelerini kullanma' bir bilişsel strateji olarak, 'bağlaşıklık öğeleri farkındalığı' ise bir üst-bilişsel strateji olarak betimleyici analize eklenmiştir. Bu bağlamda, daha az başarılı katılımcıların her iki metin türünde de 'bağlaşıklık öğelerini kullanma' ve 'bağlaşıklık öğeleri farkındalığı' stratejilerini kullandıkları belirlenmiştir.

Araştırmanın Sonuçları ve Önerileri: Araştırmanın katılımcılarının sınırlı çeşitlikte strateji kullandıkları gözlenmiştir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin benzer anadili ve yabancı dil eğitimlerinin etkisi olabilir. Bu öğrencilerin çoğu öğretmen merkezli, yapısalcı ve davranışçı bir gelenekle dil eğitimi almış olduklarından strateji eğitimi deneyimleri yoktur. Katılımcı öğrenciler genel anlamda hem bilgi verici hem de yazınsal metinde benzer türde stratejiler kullanmışlardır. Yazınsal metinde kullanılan bilişsel strateji sayısının fazla olması bu metnin bilgi verici metne göre uzun olmasına bağlanabilir. Daha az başarılı katılımcıların metni anlamak için başarılı katılımcılara göre daha fazla bağlaşıklık öğelerine başvurmaları ve bunun da farkında olmaları yapısal öğelerin daha az başarılı okurlar için önemini göstermektedir.

Okuma stratejileri açısından yeterli donanıma sahip İngilizce öğretmenleri mesleki yaşantılarında bireysel farklılıkları gözetken, strateji kullanmayı öğreten ve öğrenci merkezli sınıfları oluşturan başarılı okurlar ve öğretmenler olabilirler. Bu araştırmanın katılımcı sayısı bir sınırlılık olarak görülebilir. Bundan başka, bazı katılımcıların diğerlerine göre daha konuşkan oldukları ve bazılarının da yeterince konuşmadıkları gerçeği bu tür çalışmalar için bir sınırlılık teşkil eder. İleride yapılacak araştırmaların daha geniş bir süreci incelemesi farklı bulguların ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Yabancı dil olarak İngilizce; bilişsel okuma stratejileri; üst-bilişsel okuma stratejileri; sesli düşünme; geçmişî anma